

KATSAUS

Henna Karppinen-Kummunmäki

Kunnon kirja-arvioita kaikille 2025 -hankkeen loppuraportti

ABSTRAKTI / ABSTRACT

Kunnon kirja-arvioita kaikille 2025 oli Suomen Tiedekustantajien Liiton rahoittama hanke, jossa oli mukana viisi historia-alan julkaisua Ennen ja nyt: Historian tietosanomat, Historiallinen Aikakauskirja, Lähihistoria, Auraica sekä Historisk Tidskrift för Finland. Hankkeen tavoitteena oli kehittää historia-alan kirja-arvioprosesseja, kehittää yhteistyötä julkaisujen välillä sekä koota hyviä käytäntöjä julkaisujen käytettäväksi. Lisäksi tavoitteena oli lisätä yleistä keskustelua kirja-arvioiden merkityksestä.

Kunnon kirja-arvioita kaikille 2025 (Better book reviews for everybody 2025) project was funded by Finnish Association for Scholarly Publishing. Participants included five peer-reviewed publications in the field of history, namely, Ennen ja nyt: Historian tietosanomat, Historiallinen Aikakauskirja, Lähihistoria, Auraica and Historisk Tidskrift för Finland. The aim of this project was to develop book review processes and to improve collaboration between publications by discussing about best practices. Additionally, the aim of this project was to bring to the front the importance of academic book reviews in the field of history.

kirja-arviot, loppuraportti, hanke, Suomen Tiedekustantajien Liitto/ book reviews, final report, project, Finnish Association for Scholarly Publishing

Henna Karppinen-Kummunmäki, FT, tietokirjailija, karppinen.henna@gmail.com/ Henna Karppinen-Kummunmäki, PhD, non-fiction author, karppinen.henna@gmail.com

Hankkeen tausta

Hankkeen taustajärjestönä toimi Historiallinen Yhdistys ry ja mukana olivat historia-alan julkaisut Ennen ja Nyt: Historian tietosanomat, Historiallinen Aikakauskirja, Lähihistoria, Auraica ja Historisk Tidskrift för Finland. Yhteistyökumppaneina olivat lisäksi Mirator ja Agricola-verkko. Edellä mainituista julkaisuista mukana olivat päätoimittajat sekä kirja-arviovastaavat: Olli Kleemola ja Anna-Leena Perämäki (Ennen ja nyt), Anu Lahtinen ja Anna Niiranen (Historiallinen Aikakauskirja), Tuomas

Laine-Frigren (Lähihistoria), Mari Välimäki (Auraica) sekä Johanna Wassholm ja Robin Engblom (Historisk Tidskrift för Finland).

Tavoitteena oli kehittää historia-alan kirja-arvioprosesseja, kehittää yhteistyötä julkaisujen välillä sekä koota hyviä käytäntöjä julkaisujen käytettäväksi, jotta toimituksiin saapuvat kirja-arviot olisivat mahdollisimman laadukkaita. Lisäksi tavoitteena oli lisätä tietoa kirja-arvioiden merkityksestä tiedekeskustelussa ja kartoittaa mahdollisia koulutustarpeita.

Eteneminen ja aikataulu

Aloituspalaveri käytiin 15.1.2025 Zoomissa ja kokouksessa läsnä olivat hankekoordinaattori, FT Henna Karppinen-Kummunmäki, hankkeen ideoija, professori Anu Lahtinen (Historiallinen Aikakauskirja) sekä Ennen ja Nyt-lehden päätoimittaja, dosentti Olli Kleemola sekä kirja-arviovastaava Anna-Leena Perämäki (FT). Kokouksessa päätettiin hankkeen rahankäytöstä sekä suunniteltiin etenemisjärjestys. Ensimmäisenä askeleena oli kontaktoida mukana olevien jurnaalien päätoimittajat ja ennen kaikkea kirja-arvioista vastaavat toimittajat.

Lehtien edustajille lähetettiin kysely, jonka pohjalta lähitapaamisten keskusteluja käytiin. Kysymykset käsittelivät lehden nykytilaa, miten vaikeaa tai helppoa kirja-arvioiden tekijöitä on rekrytoida, onko lehdellä toiveita tietystä historian painopistealueesta ja millaisia ohjeita kirja-arvioiden tekijöille pitäisi laatia.

Kokouksia pidettiin kolme: Helsingissä (11.4.2025), Tampereella (7.5.2025) ja Turussa (12.9.2025). Loppuraportin esittely tapahtui Jyväskylässä Historiantutkimuksen päivillä 16.10.2025.

Tieteellisten kirja-arvioiden haasteet

Yleisesti ottaen kirja-arvioiden julkaisemisen suurimmiksi haasteiksi koettiin arvioijien rekrytointi ja julkaisuprosessien pituus. Arvioiden tekijöitä on ajoittain vaikea saada ja arviot saadaan julkaistua usein hyvinkin pitkän ajan päästä kirjan ilmestymisestä. Toisaalta prosessia hidastaa myös se, ettei viesteihin vastata tai niissä on suurta viivettä. Tämä on toisaalta ymmärrettävää, sillä ihmisillä on kauhea kiire. Myös jääviyskysymykset ovat oma ongelmansa, sillä alan piirit ovat tunnetusti pienet. Oma erityisryhmänsä ovat ruotsinkieliset teokset ja väitöskirjat, joita julkaistaan vähän ja joista Historisk Tidskrift för Finland julkaisee kaikista arvion. Yleensä arvioita pyydetään tutuilta kollegoilta. Lehdille tarjotaan jonkin verran arvioita myös itse, mutta vähemmässä määrin. Jonkin verran arvioita haetaan myös Call for Papersien yhteydessä.

Yhtenä ehdotuksena esitettiin asiantuntijarekisteriä, mutta tämän ongelmana ovat tietosuojakysymykset ja infra. Mihin tällainen rekisteri luotaisiin ja kuka sitä hallinnoisi? Hyvänä vaihtoehtona pidettiin sitä, että tutkijoita kannustetaan mahdollisimman laajasti liittymään Suomen Historiallisen Seuran (SHS) jäseneksi, mikä mahdollistaa oman tutkijaprofiilin lisäämisen seuran verkkosivuille. Näin muodostuisi kuin luonnostaan lista historia-alan eri asiantuntijoista.

Tärkeänä ratkaisukeinona nähdään kirjoittajien sitouttaminen arvioiden tekoon. On tärkeää kommunikoida, että kyseessä on osa tieteellisen maailman keskustelukulttuuria¹ ja se meritoi myös nuorempia tutkijoita, vaikka ei samalla tavalla kuin vertaisarvioitujen artikkelien julkaiseminen. Silti, ”hyvin argumentoitu kirja-arvio voi viedä tieteellistä keskustelua eteenpäin siinä missä [vertaisarvioitu] artikkelikin.”² Kirja-arvioita tekemällä tutkija voi ikäänkuin paaluttaa itselleen jonkin tietyn

tutkimusaiheen asiantuntijuuden. Kirja-arvioiden tekeminen on myös tärkeä osa tieteen yleistajuistamista.³

Kirja-arvioiden julkaisemista kannattaisi siten sisällyttää osaksi väitöskirjaopintoja. Ehdotettiin myös, että tutkijaseminaareissa voisi olla ajoittain paneeli aiheesta tai kirja-arviotoimittaja tulisi kertomaan näistä. Tässä yhteydessä myös väläytettiin mahdollisen erillisen kurssin tarpeellisuutta. Tästä jäisi materiaalia myös myöhempää käyttöä varten. Lisäksi Suomen Historiallinen Yhdistys järjestää Tieteiden talolla Helsingissä nuorten tutkijoiden tapaamisia (seuraavan kerran kesällä 2026), mikä on myös hyvä foorumi asian esittelyyn.

Agricola-Suomen Historiaverkko on aiemmin toiminut keskeisenä historia-alan kirja-arvioiden foorumina, mutta vuoden 2025 alusta se siirtyi Suomen Historiallisen Seuran ylläpidettäväksi. Aiemmat Agricolassa ilmestyneet kirja-arviot ovat edelleen luettavissa verkossa, mutta uusia sinne ei ilmesty. Toistaiseksi on epäselvää, mikä Agricolan rooli tulee jatkossa olemaan. Nykyään sivustolta löytyy Kirjallisuusseuranta, mutta sen luonne on vielä epämääräinen. Tällä hetkellä näyttää siltä, että kyse on enemmän kirjojen esittelykanavasta kuin varsinaisista arvioista.

Yksi keskeinen huolenaihe on, että suurin osa vuosittain julkaistavista historia-alan teoksista jää vaille näkyvyyttä. Useampi arvio samasta kirjasta ei sinällään ole ongelmallinen, mutta hankkeen aikana todettiin hyödylliseksi käytännöksi tarvittaessa vinkata arvion tekijälle jotain toista sopivaa julkaisufoorumia, mikäli se ei omaan jurnaaliin mahdu.

Uutuuskirjojen seuraaminen on edelleen manuaalista työtä eli kirja-arviotoimittajan vastuulla. Pienempiä kustantamoja on vaikeampi löytää. Isompien kohdalla haasteeksi muodostuvat tiukentunut linja arvostelukappaleiden suhteen. Käytännössä eri foorumit, kuten kirjabloggaajat ja tieteelliset jurnaalit, ovat samalla viivalla. Arvostelukappaleita ei yksinkertaisesti riitä kaikille. Uutuuskirjojen löytämisen ongelmaan ei valitettavasti löydetty helpottavaa ratkaisua.

Jatkotoimenpiteitä

Hankkeen tiimoilta on tarkoitus laatia historia-alan kirja-arvioita koskeva kannanotto. Teksti on määrä julkaista sellaisella foorumilla, josta se on helposti jaettavissa sähköpostilistoille ja eri sosiaalisen median kanaviin. Yksi mahdollinen julkaisukanava on Tieteessä tapahtuu-lehti tai SHS:n Agricola-verkko.

Lisäksi pohdittiin Kirja-arviopalkinnon perustamista. Tämä toisi sekä näkyvyyttä että ilmentäisi kirja-arvioiden merkittävyyttä osana tieteellistä keskustelua. SHS voisi olla luonteva jakava taho ja olisi myös tärkeää ottaa kustantamot mukaan. He voisivat erimerkiksi lahjoittaa kirjapalkintoja. Toistaiseksi on vielä päättämättä, millä mittareilla päätös tehdään, sillä eri lehdillä ilmestyy arvioita eri määrä. Myös palkinnon nimi on vielä päättämättä, joskin Vuoden Ruoska -nimeäkin ehdotettiin. Yksi luonteva ajankohta palkinnon jakamiselle olisi esimerkiksi vuosittainen Historiantutkimuksen päivät.

Keskeinen jatkotoimenpide on myös kirja-arviokurssin laatiminen ja sille rahoituksen hakeminen. Aiemmin vastaavanlainen kurssi on järjestetty Jyväskylän yliopistossa historian ja etnologian laitoksella keväällä 2020 työpajamuotoisena.⁴ Nyt suunniteltava kurssi suunnattaisiin ennen kaikkea väitöskirjantekijöille.

¹ Matti Roitto & Tuomas Laine-Frigren, ”Arvion mekin ansaitsemme. Kirja-arviot ja tieteellisen kirjoittamisen taito.” *Historiallinen Aikakauskirja* 118:3 (2020), 356 sekä yleisesti Mikko T. Virtanen *Akateeminen kirja-arvio moniäänisenä toimintana*. Helsingin yliopisto 2015.

² Martina Reuter & Hannele Harjunen, ”Kirja-arviot akateemisen kirjoittamisen lajina.” *Sukupuolentutkimus-Genusforskning* 32(2019):2, 2.

³ Johanna Vaattovaara & Urpu Strellman: Kirja-arviot. Teoksessa *Tieteen yleistajuistaminen*. Urpu Strellman & Johanna Vaattovaara (toim.) Gaudeamus 2013, 138.

⁴ Roitto & Laine-Frigren ”Arvion mekin ansaitsemme”, 356.